

A teď tu generál sedí v knihovně svého milovaného domu, kterému se odjakživa říká La Boisserie, stojícího východně od Paříže a šedesát kilometrů západně od Troyes. Na tomto místě vznikne později nenápadná vesnička. V domě je sice čtrnáct místností, ale když ho generál koupil, nebyl to žádný luxus, a dokonce sem nevedla ani přípojka vody a nebyl tu telefon. De Gaulle nechal dům přestavět. Ve své pracovně v přízemí nacházel klid. Sem se vracel ze všech bitev. Dokonce i když zastával prezidentskou funkci, do Boisserie prchal takřka každý víkend. Tady je zkrátka doma.

Ale dnes, 9. prosince 1970, se moc dobře necítí. Možná tuší, že se blíží nejhorší nepřítel, jakého může člověk v životě potkat. Ruce se mu třesou, když si ještě jako obvykle jde zahrát do knihovny pasiáns, ale odpoledne prohlásí, že mu není dobře, a jde si lehnout. Manželka Yvonne tuší, že je zle, a zavolá lékaře a místního faráře. Než však oba muži do La Boisserie dorazí, generálovi pukne srdce.

Je 21 hodin 2 minuty.

Bitvy jsou dobojovány.

Nový prezident Georges Pompidou v rádiu prohlásí:

„Francie ovdověla.“

22. CONCARNEAU A JEDEN AMERICKÝ MALÍŘ

„Charlotto, miláčku, jsi krásná, víš to?“

„Oui.“

„Zkus ještě víc odhalit ramena.“

„Oui.“

„Ty mi nerozumíš, vid'?“

„Oui.“

Malíři to nevadí. Jeden štětec drží v zubech a druhým nanáší okrovou barvu. Oknem hotelového pokoje padá dovnitř šikmé světlo, v němž se barva dívčiny šíje rozlévá po plátně jako zlato. Ta malá Francouzka z přístavu je opravdu krásná.

Jak se celým jménem jmenuje dívka, nevíme. Zato víme, jak se jmenuje malíř i místo, kde se nacházíme.

Charles Fromuth pochází z Filadelfie, ale když v roce 1889 přijede poprvé do bretaňského města Concarneau a z okna svého pokoje v Hotelu de France poprvé spatří *la Ville Close*, uzavřené město, postavené v nálevkovém ústí řeky Moros, okamžitě se zamiluje. A že je to láska jako trám, zůstane tady do konce života.

Obdivuje Paula Signaca a jeho lodě s červenými plachtami, velmi se mu líbí Bouquetův obraz lodě *Veterán*, vplouvající s plnými plachtami do concarneauského přístavu a s bratrem císaře Josephem Bonapartem na palubě, nebo Gouillouův obraz místních rybářek. Toulá se po trhu, pozoruje lovce sardinek (ještě samozřejmě netuší, že až v roce 1902 odsud velká hejna sardinek zmizí, upadne Concarneau do hrozné bídy, z níž se bude jen těžce vzpamatovávat) a tuňáků, zachycuje zašívání děravých sítí, fascinují ho i zdejší rybárny. Vzrušují ho zdejší příběhy, třeba jak angličtí piráti na palubě lodi *Strennous* zaútočili na zdejší rybáře a se zlou se potázali. Život po bretaňsku mu prostě učaroval.

S nadšením si listuje v knize Victora Pierra, který život zdejších rybářů podrobně popisuje:

„Je šest hodin večer, rybáři se vracejí se spuštěnými plachtami. Každá loď za pomoci vesel zakotví v přístavní rejdě podél nábreží. Je jich tam dvě nebo tři sta. Sítě mají pověšené na

stožárech, aby do následujícího dne řádně vyschly. K lodím přibíhají děti, dívky a ženy s košíky v ruce...”

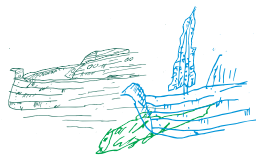
Charles se nemůže vynadávat. A maluje. Lodi kotví u břehu, bouří nad mořem, zasněžený přístav, ženy rybářů. Neví, že jeho obrazy budou jednou viset ve světových galeriích. Maluje oleje a pastely. Má pocit, že nikde jinde než v Concarneau nemůže žít.

A taky tady ve věku jedenasedmdesáti let v roce 1937 zemře.

Uličky *la Ville Close*, sevřené hradbami a bastiony, však neosiří. Dál po nich budou proudit lidé, dál bude přístav sloužit lodím. V restauraci Le Vauban v čísle deset ve stejnojmenné ulici budou dál podávat čerstvé mořské plody, smažené sardinky a tatarský biftek z tuňáka a pít se k tomu bude kořeněný bretaňský muškát z Morlais.

A v Hotelu de France v čísle devět na avenue de la Gare bude na posteli ležet nahý Jeannot a mladý malíř bude na plátně zachycovat obrysy jejích boků.

Slunce jí bude kreslit po opáleném těle okrové obrázky.

Planinu Crécy právě skrání letní bouřka vydatným deštěm. Bláto kolem brodů na řece Sommě klouže a koně se boří až po lýtka. Nad les vzlétají hejna ptáků. Je odpoledne 25. srpna 1346 a u města Crécy se schyluje k jedné z největších bitev středověku. Devět let po vypuknutí stoleté války mezi Anglií a Francií proti sobě stojí dva králové, anglický Eduard III. a francouzský Filip VI.

Třmeny skřípají, brnění cinká, meče pleskají o koňské boky. Je už pozdní odpoledne, když na bojiště dorazí Francouzi. Nejsou moc soustředění, večer slavili dlouho do noci svátek svatého Ludvíka. Mají početní převahu, ale proti nim stojí dokonale zformované a nesmírně disciplinované vojsko.

Netrpělivi francouzští rytíři nečekají na rozkaz. Nedbají na dohodnutou taktiku a v půl páté vyrážejí do útoku. Slunce zalévá planinu oranžovým světlem, takže se zdá, že tráva i stromy planou v požáru.

Od počátku bitvy vzbuzuje pozornost hlouček rytířů, které na bojiště přivádí český král Jan Lucemburský se svým synem Karlem. Jedou v čele dvoutisícového oddílu. Zatímco Karel se vrhne do útoku spolu s hrabětem z Alençonu, Jan Lucemburský vyčkává.

Jeho mohutná postava je vidět zdaleka. Není moc vysoký, měří jen 170 centimetrů, ale šířka jeho ramen je imponující. Ačkoliv mu je už padesát, což je ve středověku poměrně vysoký věk, o jeho síle se vyprávějí legendy, které ho pasují do role jednoho z největších rytířů své doby. Hnědé vlasy mu zpod přilby splývají na ramena. Pod zdviženým hledím je vidět výrazný nos a pevně sevřená ústa.

Jen oči jsou vyhaslé. Král v posledních několika letech trpí nevléčitelnou oční chorobou.

Slepý král slyší řinčení zbraní i svistot šípů. Otáčí hlavu po zvucích a netrpělivě krotí koně.

„Jak si vede Karel? Kde je?“ zeptá se svého bezprostředního ochránce, Jindřicha Münchena z Basileje.

„Nevím, Výsosti,“ odpoví Jindřich. „Ale zdá se, že Alençonův výpad ztroskotal.“

Král se rozhlédne po svých nejbližších. Nevidí sice, ale očima se propaluje až do jejich srdcí. Zeptá se jich, jestli ho budou doprovázet při útoku. Všichni souhlasí, Lucemburkové i Češi.

Jindřich z Rožmberka, Jindřich z Lichtenburka i syn švábského šlechtice Jindřich z Klingenberka, který teprve nedávno získal majetek na českém území. A jeden z nich pronese památnou větu:

„My vás povedeme tam, odkud se již s vámi nevrátíme.“

Přiváží králova koně ke svým koním tak, aby ho v bitvě neztratili. Pak vytasí zbraně a sklopí hledí. Osud českého krále je zpečetěn.

Nevíme, jak si v bitvě počínal, nevíme, jestli ho do bitvy nehnaly jen sebevražedné úmysly, jestli chtěl umřít v boji, a nikoliv v posteli. Musel si být vědom toho, co jeho rozhodnutí znamená a jaké může mít důsledky, ale jeho čin, jak vyprávějí historikové, musel vyplývat z jeho cti. Zachoval se prostě tak, jak to odpovídalo jeho hrdosti a pověsti hrdinného a statečného rytíře.

Zvolal v bitvě: „Toho bohdá nebude, aby český král z boje utíkal,“ jak to zachytil Beneš Krabice z Weitmile, kronikář doby Karla IV.?

Nevíme.

Francouzi bitvu katastrofálně prohráli a francouzský král Filip VI. se po porážce rychle z bitevního pole pakoval. Ale když následující den přišel na bojiště anglický král Eduard III. a našel tam Janovu mrtvolu, poklekl u těla svého protivníka a řekl:

„Dnes padla koruna rytířstva, nikdo nebyl nikdy podobný tomuto českému králi.“

Tomu, na jehož počest dodnes stojí na místě bitvy u Kresčaku prostý kamenný kříž.

Croix de Boheme.

„Už jste byli v Deauville?“ říká bez pozdravu pán v cylindru při procházce pařížskými Lucemburskými zahradami.

„Letos ještě ne,“ odpovídá druhý pán a pozvedne klobouk na pozdrav. „Ale chystáme se tam v létě. Moje žena zbožňuje ty barevné slunečníky na plážích.“

„A ta mořská voda, *monsieur!* Ta mořská voda! Jak ta dovede léčit!“

Samotná představa je lechtá pod nosem spolu s jarním sluníčkem.

Deauville, lázeňské město, ležící na břehu Atlantiku, necelých padesát kilometrů od Caen, je oblíbené, vyhledávané a prostě in, jak by se řeklo dnes. A to platí pro 18. století i pro současnost. Jezdí sem kdekdo, politici i umělci, apartmány tu měli Jean Gabin i Louis de Funès, v přístavu kotvily jachty amerického multimiliardáře Ralpa Beavera Strassburgera, jehož vila se stala ve dvacátých letech minulého století jedním z nejvyhledávanějších míst celého Deauville, i řeckého loďáře Aristotela Onassise. Christian Dior a Coco Chanel tu otevřeli své butiky, první po Paříži, a do zdejšího kasina neopomněl každý rok jezdit exotický herec Omar Sharif a prohrával v pokeru tisíce franků. A ženy, ach bože, ženy! Kolik jich vrtí boky na promenádě, kolik jich šokuje na plážích nejprve jednodílnými a později i dvoudílnými bikinami a jaké skandály se tam odehrají, když některé odvážlivkyně odloží dokonce horní díl plavek? Je to rej módy, barev a vůní. Člověk neví, kam se má dívat dřív.

A večer, ach bože, večer! Cinkají příbory ve všech restauracích kolem promenády i v centru města. Vzduch je ještě rozehřátý a voní po cypřiších. A žaludky jsou rozmazlené vybranými jídly. V Jedenadvacítce si dáte velké ústřice Saint-Jacques, v Augusto u Laurenta, v restauraci, připomínající luxusní jachtu, nesmíte vynechat speciality z humra, v Sleipnir v rue Mirabeau si skvěle pochutnáte na místní skvělé rybě polévce a v Le Bognat to všechno zapijete dobrým bílým vínem, nejlépe z Monbazillacu nebo Gaillacu.

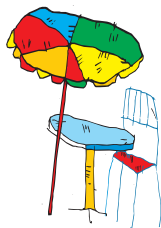
Jenomže až budete pít místní úžasné víno, rozhodně nezapomínejte, že jste v kraji, kde ani zdaleka nevládne víno, ale zcela jiný panovník. Tady je králem vznešený calvados.

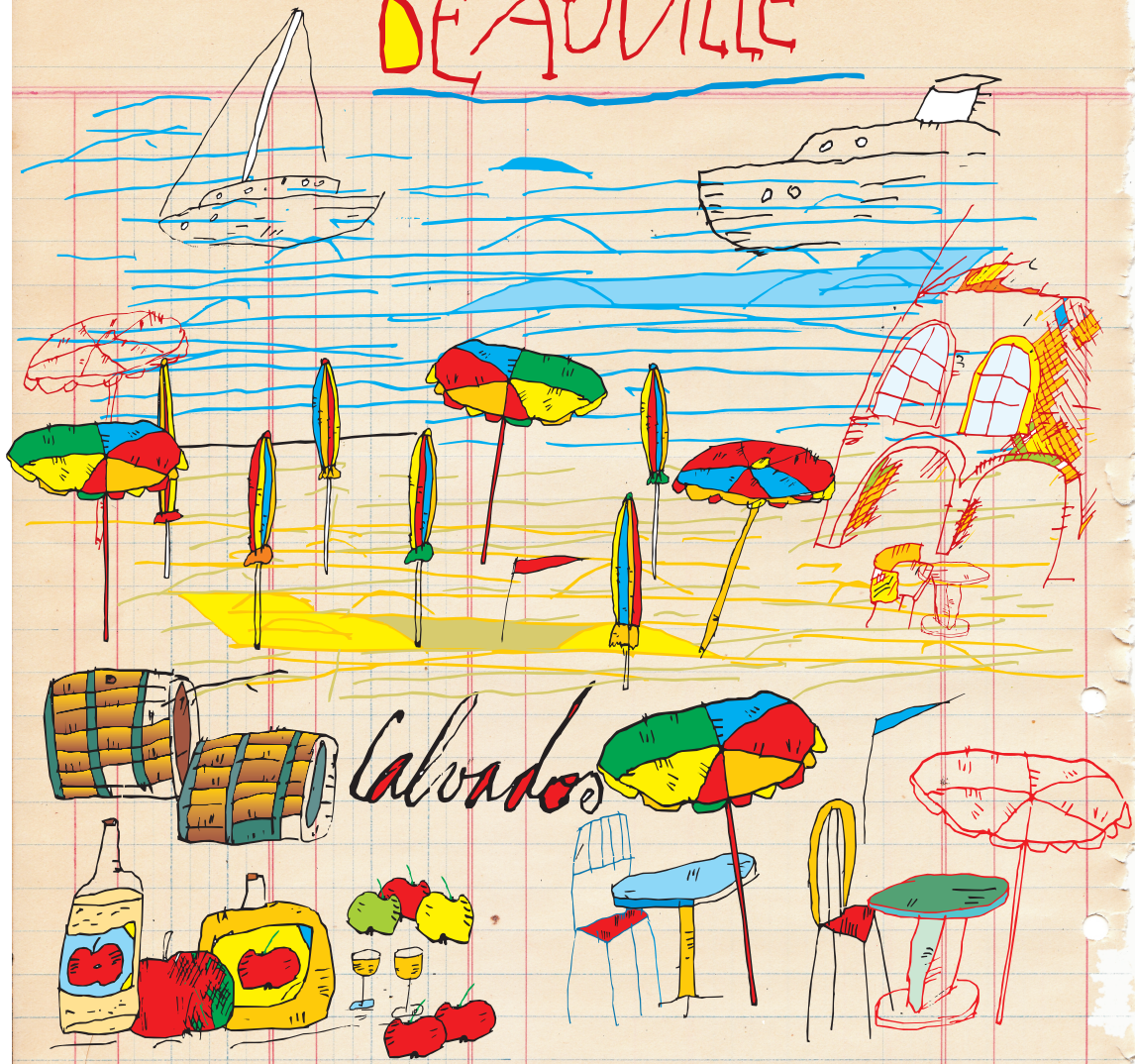
Tahle jablečná kořalka, kterou po celém světě proslavil Erich Maria Remarque svým románem *Vítězný oblouk*, se tady, v Normandii, pálí už od 16. století. Napříč krajem snad nenajdete jedinou farmu, jediný statek, kde by se nepěstovala jablka a nepálil jablečný mošt. Zlatavá tekutina, která zrála v dubovém sudu nejméně dva roky, se stala součástí zdejších zvyků. Musí se podávat při pokojové teplotě a nikdy s ledem. Pije se jako aperitiv i jako digestiv. Starší muži v něm namáčejí cukr nebo si ho nalévají do kávy. Přímo rituálem se stala *trou normand*, přeložitelná snad jako normandská díra. Při velkých hostinách se sklenička calvadosu pije po každém chodu. A vzhledem k tomu, že v Normandii je při podobných oslavách těch chodů požehnaně, může se stát, že na konci už mají mnozí hosté opravdovou „normandskou díru“.

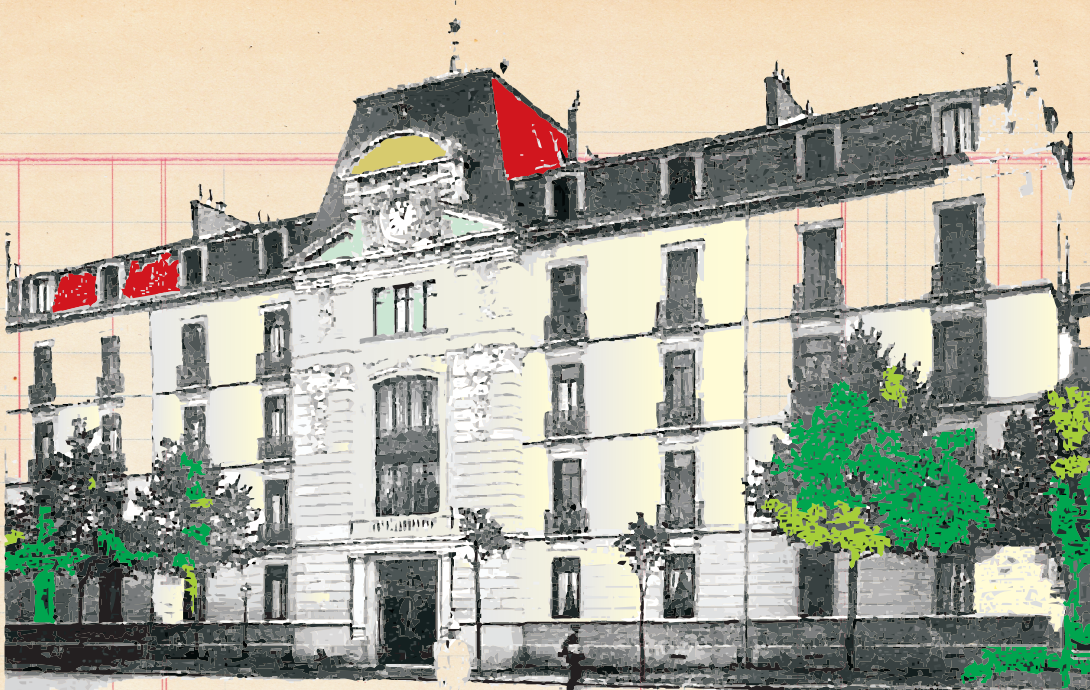
Král si prostě vybírá svou daň.

Nezapomeňte na to, až si v tomhle tekutém slunci smočíte v Deauville rty. Když to přeženete, ani léčivá mořská voda vám nepomůže.

DEAUVILLE

LYCÉE CARVOT
70 Boulevard Thiers
Dijon
zalozeno 1802

Václav Amýš

Jirí Draha

Nedaleko dijonského centra stojí v čísle 16 na bulváru Thiers zvláštní dům s nápadnými okny v průčelí a velkými hodinami až nahoře pod střechou. Odtikávají tu čas od 31. července 1893 a za celou dobu své existence viděly procházet velkou branou budoucí vědce, spisovatele, politiky i herce. Snad nejslavnějším absolventem Carnotova lycea (škola dostala jméno po politikovi Paulu Cunissetovi-Carnotovi, který si vzal za manželku dceru francouzského prezidenta Sidiho Carnota) byl Gustav Eiffel, stavitel věže, jež se stala symbolem Paříže. Mezi profesory dokonce najdeme i amerického spisovatele Henryho Millera, jehož kniha *Obratník Raka* vyvolala obrovský skandál a byla na několik let ve Francii zakázána. A ve třídách pro 200 chlapců se během let vystřídal kdekdo (dnes už je studentů mnohem víc).

A díky vlivu Edvarda Beneše, který shodou okolností v Dijonu také studoval, nikoliv ovšem na Carnotově lyceu, byli po založení Československa a po podepsání československo-francouzské smlouvy ke studiu na této prestižní střední škole přijímáni i Češi.

Tím prvním a možná nejzajímavějším byl Jiří Voskovec, který pod hodinami prošel zřejmě jako první Čech v roce 1920. Do Dijonu zamířil na přání matky, která se ve Francii narodila. Hned v patách se mu prohnal drobný patnáctiletý student Václav Černý z Jizbic u Náchoda, který tehdy samozřejmě ještě vůbec netušil, že se z něj v budoucnu stane jeden z nejvýznamnějších českých spisovatelů a filozofů a že jeho čtyři knihy *Paměti* budou považovány za jedno z nezlomovějších děl české literární historie.

„Ahoj, já jsem Vašek,“ řekne jinému patnáctiletému chlapci s tmavými vlasy ulízanými dozadu a s uhrančivýma očima.

„Jirka,“ odpoví Voskovec. „Tak tě tu vítám.“

A oba usedli do lavic jedné třídy.

Jak studovali? Bůhví, k maturitě se oba dostali, ale zatímco Vašek ležel v knihách, Jirku víc zajímalo dění v Dijonu a v Paříži, kam spíchal za kamarádem malířem Josefem Šimou, s nímž vytloukal pařížská divadla. Chodili spolu i do cirkusu Medrano na Montmartre, kde ho nejvíc zaujala trojice klaunů, bratrů Fratelliniových.

Ani na Vánoce se mu nechtělo domů, dal přednost kabaretu. Sám o sobě napsal: „Byl jsem otrávený a nejistý.“ Zato Černý si to užíval:

„Francouzská střední škola kultivovala, česká cepovala. První šla na ruku především talentům, ba nadržovala jim, ta druhá pak naopak šla nejvíc k duhu právě průměrnosti a podprůměrnosti.“

Kdoví jak na reálné gymnázium v Praze a na setkání s Werichem vzpomínal Jirka. Pobyt ve Francii a přátelství se Šímou mu však svědčilo. Zejména co se týkalo „mimoškolní činnosti“.

Pod vlivem pařížské avantgardy napsal už jako šestnáctiletý do studentského časopisu esej o futurismu nazvaný *Mal du Pays*, který pak v Československu převzala Umělecká beseda do svého sborníku. Právě v Dijonu začal Voskocův příklon k avantgardnímu umění, tady začaly jeho kontakty s Devětsilem a odtud po maturitě zamířil do Osvobozeného divadla.

Hodiny na dijonském Carnotově lyceu dodnes odpočítávají čas studentům z Čech.

„Tik tak.“

„Ahoj, já jsem Jirka a Zdeněk a Raoul a Lukáš a Mirek...“

Vojín Laurent Bouvet leží v rozbahněném zákopu nedaleko Bergues na belgické hranici. Je příslušníkem sedmé pěší armády, které velí generál Marie Bertrand Falgade. Neví, kde jsou jeho kamarádi z druhé roty, při chaotickém ústupu se rozdělili a už se nenašli. Ve vedlejším zákopu leží příslušníci úplně jiné jednotky. Laurent Bouvet má hlad a strach. Neví, co má dělat.

Je mu dvaadvacet, pochází z Meux a doma nechal rodiče a snoubenku Nicolette.

Kolo historie se nemilosrdně otáčí a drtí každého, kdo mu stojí v cestě, to víme dobře. V tomto případě se jeho soukolí svírá kolem doposud bezvýznamného města, které se vlámsky jmenuje Duinkerck, francouzsky Dunkerque a nizozemsky Duinkerken. Rybářský přístav a obchodní přístav na pobřeží Lamanšského průlivu, několik kilometrů pláží, kasino a jedenatřicet tisíc obyvatel.

Je jaro roku 1940. Od vypuknutí války žene německý maršál Karl von Rundstedt své jednotky na jih k francouzským hranicím a k pobřeží. Tanky generála Guderiana jedou tak rychle, že to překvapí i německé velení. Francouzská a belgická armáda a britský expediční sbor někde ani nestačí vytvořit stabilní frontu. Spojenci chaoticky ustupují. Winston Churchill nazve tuto situaci „kolosální vojenskou katastrofou“. Za chvíli nebude kam ustupovat. Za zády už mají jen Dunkerque a moře.

„Ať se stane zázrak!“ modlí se francouzští, belgičtí i angličtí velitelé. Modlí se generálové i vojáci. Modlí se i vojín Laurent Bouvet.

A ten zázrak se stane. Tanky se zastaví. Němci přestanou útočit. Ani po letech není úplně jasno, proč k tomu došlo, zda to bylo chybné Hitlerovo rozhodnutí, nebo zda situaci špatně vyhodnotil generální štáb.

Každopádně tato zastávka umožní spustit operaci Dynamo, která má zachránit britský expediční sbor i poslední zbytky francouzské armády. Na plážích Dunkerque se shromáždí tisíce vojáků a s nadějí vzhlížejí k britským ostrovům. Na město útočí bombardéry. Zátoky jsou příliš mělké a pláže příliš malé, než aby k nim mohly přirazit velké transportní lodě. Všechny možné okolnosti hrají proti spojencům. Nikdo nevěří v záchranu, z vojenského hlediska je evakuace zhola nemožná.

Jenomže zázrak pokračuje. Anglie zmobilizuje veškerá plavidla, která má k dispozici. Na záchranu vojáků vyrazí rybáři i obchodníci. Na moře vypluje víc než 700 soukromých plavidel. Jenomže není čas. Evakuace sice pokračuje, ale německé velení může dát kdykoliv rozkaz k dalšímu postupu. Sporadické útoky stejně pokračují.

A přijde další zázrak. Zdecimovaná a podceňovaná francouzská armáda zadrží německý postup a utvoří kolem Dunkerque neproniknutelný kruh.

„Pokračujte v evakuaci!“ křičí do polního telefonu generál Falgand. „My se udržíme!“

A udrží se dlouhé hodiny až do 4. června, kdy Němci znovu zaútočí plnou silou. Bojují o každý metr francouzské půdy. Stojí jeden proti deseti, v některých sektorech i jeden proti třiceti. Nevzdávají se. Umírají.

Padne i vojín Laurent Bouvet ve svém zákopu.

Ale do 4. června se z dunkerqueských pláží stihne evakuovat skoro 350 000 spojeneckých vojáků. Admirál François Darlan dokonce vydá rytířský rozkaz, že spojenci mají před Francouzi při evakuaci přednost, ale Churchill stejně rytířsky odpoví, že jsou si všichni rovni.

Admirál Bertrand Ramsay, který celé operaci velel z bunkru na anglickém pobřeží, z místnosti, kde se nachází dynamo, zásobující opevnění elektrinou (proto operace Dynamo), řekl:

„Smekám před svými francouzskými kamarády. Bez nich by tu většina z nás už teď nebyla.“

